

באמצע כל זמן שלא גמרו הצבור או הש"צ את הברכה. ויש לחלק, דרק לענין תפילה בצבור בעינין כן שיאמר מלה במלה עם הש"צ, ולא לענין קדושה דבעי עשרה, חשיבא גם בתוך הקדושה דקדוש וברוך שאומרים בעשרה בשה. ולפ"מ שכתבתי, דלא בעינין כ"א שהצבור יהיו עונין עמו עם הש"צ, מש"ה די גם באומר הש"צ עם הצבור באמצע דחשיב שעונין עמו.

***** ❁ אסופת הערות ❁ *****

דאע"ג דאין זה קרוי יחיד ואין זה הפסקה מכ"מ צריך להתחיל עם החזן ולומר גם נקדש כשליח צבור וכ"כ במרדכי בפירושו כשליח צבור, וכ"כ הרי"ף וז"ל כתב רבינו האי גאון זצ"ל דמנהגא דרבנן כד עייל איניש לבי כנישתא ואשכח צבורא דמצלי בלחש דמעכב עד דמסיימי וכד פתח שליח צבורא מתחיל ה' שפתי תפתח ואומר בהדי שליחא דצבורא מילתא בלחש ועני קדושה בהדי צבורא ושביר דמי למעבד הכי זלית בה הפסקה והא דאמור רבנן אם יכל להתחיל ולגמור היכי דמתחיל מקמי שליח צבור אבל כד מתחיל בהדי שליח צבור שפיר דמי.

וכ' רבינו יונה על מש"כ הרי"ף ועני קדושה בהדי צבורא, ולא תימא דוקא לענות בלבד מותר, אלא כל התיבות של קדושה אומר עם החזן תיבה בתיבה, וכן הר"ם [פילפ, י, טז] העתיק דברי רבינו האי גאון, והר"ם כ' יתפלל עמו בלחש מלה במלה וכ"כ המאירי בשם גאוני הראשונים, וזהו מה שכ' הרי"ף ואומר בהדי שליחא דצבורא מילתא בלחש, וכ"ז הוא כמו שכ' המאירי שיראה לגמרי כעושה עצמו טפל לתפלת החזן אלא דחד ס"ל דאפי' תפלת נקדש שתמיד החזן אומרה צריך לאמר פה עם החזן כדי שיראה לגמרי כעושה עצמו טפל לתפלת החזן, ויש מי שאומר דצריך רק שיתחיל עם החזן ולא צריך שיאמר מלה במלה עמו, אבל צריך שיתחיל עמו כן כ' המאירי, ויתכן, דזה דצריך לומר מלה במלה או לומר נקדש זה רק לכתחלה, ובדיעבד מהני כל שהתחיל ביחד עם החזן שמונה עשרה, אבל להתחיל להתפלל שמונה עשרה לפני שמתחיל החזן זה הוא לא יכל, וכ"ז מדלא כ' הר"ם שיכל להתחיל להתפלל לפני שהש"צ מתחיל להתפלל וימתין עליו במחוי' המתים ויענה קדושה עם הצבור, ש"מ דזה לא מהני, וכן איתא להדי' בר"ם וז"ל ואם התחיל להתפלל קודם שליח צבור והגיע שליח צבור לקדושה לא יפסיק ולא יענה קדושה עמהן וע"כ כשהוא ג"כ הגיע לקדושה ואעפ"כ זה נקרא מפסיק דאי הוא לא אוחד בקדושה אז אפי' התחיל להתפלל עם הש"ץ ג"כ לא יענה עמהם, אלא זה קאי אדלעיל ורק אם הש"צ מתחיל אז הוא יכל להתחיל עמו ואם הוא מתפלל קודם לתפלת הש"צ אז אפי' הוא הגיע לקדושה ביחד עם הש"ץ זה נקרא הפסק אצלו ולא יפסיק.

אבל נראה מדכ' הר"ם ואם התחיל להתפלל קודם ש"צ וכו' משמע דאם יתחיל אתו ביחד אפי' שלא יאמר עמו מלה במלה הוא עונה קדושה עם הש"ץ דאין זה שיאמר עמו מלה במלה אלא לכתחלה, וכמו"כ נראה מהר"ם דאם הוא התחיל ביחד עם הצבור ונשתתה עד שהגיע הש"ץ לקדושה דיכל לענות

יש לדון בעיקר דברי האלי' רבה ממש"כ הר"ם [פילפ, י, טז], הנכנס לבית הכנסת וכו', ואם לאו ימתין עד שיתחיל ש"צ להתפלל בקול רם ויתפלל עמו בלחש מלה במלה וכו'. ומבואר דכדי שיחשב תפלת היחיד לתפלת צבור עד קדושה שיוכל לענות קדושה עם הצבור באמצע תפלתו בעינין שיתפלל עם הש"צ מלה במלה. וכן מבואר בתשו' הר"ם לענין תפילה בצבור שהוא כשמתפלל מלה במלה עם הש"צ. ומשמע דלא סגי לומר

רבי יהודה בויאר גמ' אר"ה הנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שמתפללין אם יוכל להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל, ריב"ל אמר אם יכל להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל, במאי קא מיפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה'. והיינו דר"ה סבר דיחיד אומר קדושה לכן תלי האי דינא רק במודים, וריב"ל סבר דאין יחיד אומר קדושה ולכן תלי בדין קדושה, וכן אמר רב אדא בר אבוה מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה וכו'. והק' הרשב"א וז"ל תמיהא לי והלא משנה שלימה שנינו במגילה [כג, ז] אין פורסין על שמע וכו' בפחות מעשרה, וטעמא משום קדושה דאית ב'י' ורב הונא דאמורא הוא איך מפליג אמתני' ותני' הרשב"א ז"ל וראיתי בפירושי רש"י ז"ל דהכא ה"ק יחיד שמתפלל בתוך הצבור אומר קדושה, והיינו דצריך עשרה אבל לא צריך שיאמר את הדברים בפני עשרה, שעשרה ישמעו אותו, אבל שיהיו באותו זמן עשרה בביהכ"נ גם יחיד שאומר קדושה צריך, והדין בפני עשרה ישמעו אותו זה נלמד מהפסוק ונקדשתי, והדין שלא צריך שיאמר בפני עשרה אלא שיהיו עשרה בביהכ"נ זה לא נלמד מהפסוק ונקדשתי אלא זה דין אחר, וצ"ע מהיכא הוא נלמד, ועוד דהמשנה במגילה אמרה חד מימרא על הכל ביחד דלא נעשה בפחות מעשרה, ולפי"ז על אין פורסין שמע זה דין אחד של עשרה, ושאר הדינים זה דין אחר של עשרה ועל כלם אמרה המשנה חד אין עושין פחות מעשרה, וצ"ע. וכן ר' אדא בר אהבה כשרצה לומר דאין היחיד אומר קדושה אלא צריך שיאמר בפני עשרה שעשרה ישמעו אותו הביא את הפסוק ונקדשתי, אבל אלו הראשונים שכ' דאפי' קדושה דיוצר יכל לאומרה ביחידות דאין זה אלא סדור דברים איך המלאכים מקדישים אבל אין זה קדושה, דקדושה הוי שקודם אומרים נקדש, א"כ איך הם יפרשו המשנה אין פורסין על שמע, וע"כ הם מפרשים משום קדיש ומשום ברכו, משום כך בעי' עשרה, ועי' ברבינו יונה כאן ובחי' הריטב"א מגילה.

ובתו' שם ד"ה אין היחיד מתפלל קדושה, וכן הלכה אבל המתפלל י"ח עם החזן לכשיגיע ש"ץ לקדושה יאמר עם השליח צבור נקדש וכל הקדושה משלם יכל לענות עם הצבור דאין זה קרוי יחיד, וכ"כ במרדכי וזה לשונו ומיהו יכל יחיד המתפלל להתחיל עם החזן התפילה ולומר עמו כל התפילה והקדושה משלם כמו שהוא אומר נקדש את שמך וכו' עד סוף כש"צ דאין זה הפסקה וגם אין זה קרוי יחיד, משמע מדברי התו' והמרדכי

***** אסופת הערות ע

יכל להפסיק ולענות קדושה עם החזן דהכל הוא אותה הברכה, וכן בתפלת ר"ה אם התחיל עם הציבור והוא אחוז באמצע ברכת המלך הקדוש והגיע החזן לקדושה הוא יכל לענות עמו ודוקא כשהוא נמצא עם החזן באותו מקום אבל אם הוא נמצא בעזרת נשים אז הוא לא יכל לענות קדושה דאין על זה שם תפלת צבור, אך צ"ע אם יכל להמשיך איפה שהוא אחז מקודם או צריך להגיד התפילה כסדר מנקדש אבל אי"צ לענות אמן דהאל הקדוש דהוא התחיל להתפלל עם הציבור ביחד.

גמ' אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל רבי יהושע בן לוי אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל.
המ"ב [קט, ד"כ כגנס] מסתפק, אם יודע שלא יגמור שמונה עשרה לפני שהש"ץ יגיע לקדושה, אם יתחיל להתפלל עם הציבור בשוה או לא. ומרן החזו"א נשאל ע"י הגר"מ טשונגל בשאלה זו והשיב לו, שראינו לגדולי הדורות שנהגו כן, ועל כרחק דכשתחיל בשוה עם הציבור, לא שייך הדין הזה.

אבל אם יש ציבור שמתפללין והוא מתחיל אחריהם להתפלל עם עוד עשרה הנמצאים כאן, אין להתיר אם לא יסיים קודם שאומר הש"ץ קדושה כי זה גרע מאשר כשמתחילין ביחד, בתחילת תפילת הלחש.

ואפי' שבמ"ב כתב שהחילוק בין מתחיל בשוה, עם הציבור או שלא התחיל עם הציבור הוא, שבהתחיל זה תפילה בציבור גמורה, ומה שאין כן בלא התחיל עם הציבור, שאין זה תפילה בציבור גמורה. וא"כ בנדון זה, שהתחילו עשרה ביחד, זה חשיב תפילה בציבור. מ"מ יש עוד סברות בזה, שאם הוא מתחיל עם הציבור להתפלל יש ענין שלא לפרוש מן הציבור שמתחילין להתפלל, אבל כאן שהעשרה נעשים טפלים לציבור והוא מצטרף אליהם, אפשר שזה אסור, כי הם לא ציבור בפני עצמם.

גמ' אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל, ואם לאו אל יתפלל. ריב"ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שיגיע ש"ץ לקדושה יתחיל, ואם לאו אל יתחיל וכו'. ולדינא קיי"ל כריב"ל דאין יחיד אומר קדושה ולכן בעינן שיוכל לסיים עד קדושה, ומ"מ קיי"ל גם לאיסורא דמודים, ונפק"מ בסיימו קדושה דלא יתחיל אם לא מסיים עד מודים דהש"ץ.

והנה יש לחקור בטעם חומר הענין שלא יוכל לענות עמם קדושה או מודים עד שזה דוחה דין תפילה בציבור, האם הוא מפני שיפסיד עניות אלו, או מפני שכשכולם יאמרו והוא לא והרי הוא כפורש מן הציבור.

ונראה דלענין קדושה הדבר מוכרח בגמ' כצד ראשון שמצד מעלת העניה, שהרי אמרו דטעמיה דרב הונא דמתיר אף שלא יסיים לפני קדושה מפני שסובר שיחיד אומר קדושה, ואם כצד

קדושה דרק אם מצא צבור מתפללין והתחיל להתפלל קודם לש"ץ אז לא יפסיק לענות קדושה, אבל אם התחיל ביחד עם הציבור להתפלל ונשתהה עד שהגיע החזן לקדושה, הוא עונה עמו כיון שזה תפלת צבור מעלי', אבל מהרא"ש דכ' וכן לענין קדושה אם יגיע לש"ץ כשאומר נקדישך יאמר עם הש"ץ מלה במילה כל מה שהוא אומר, מדכתב וכן משמע דקאי אמצא צבור שמתפללין ואם יגיע ביחד עם הש"ץ לקדושה אז יאמר עמו ואפי' שלא התחיל עמו, אבל נראה דכל זה כשמצא צבור מתפללין והתחיל להתפלל אבל אם התפלל ביחידות והגיע עם החזן לנקדישך אז לא יפסיק ויענה עם החזן אלא ישתוק.

עוד איתא בר"ם אחר זה, ומתפלל שאר התפילה לעצמו, משמע דרק עונה הקדושה עם הציבור אבל שאר התפילה מתפלל לעצמו ואי"צ להגיד לדור ודור אלא אומר אתה קדוש ונפ"מ לדידן היכא שהתחיל להתפלל עם הציבור שפה לא חיישי' מה דהוא לא עונה אמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפילה אז פה יהי' הדין דעונה קדושה עם הציבור או כמו שכ' רבינו יונה שיגיד עם החזן כל הקדושה מלה במלה אבל שאר התפילה מתפלל לעצמו ואי"צ להגיד לדור ודור וכן לא שומע תפילה, וכן בתה"ד אחר ששאל דצריך לומר אמן דהאל הקדוש תי' דהוא אומר את כל הברכה דהאל הקדוש עם החזן והר"ז תפלת צבור, אבל מצד הקדושה דהוא אומר עם החזן מלה במלה אינו צריך להגיד את הברכה דהאל הקדוש ג"כ עמם אלא רק מצד דצריך לענות אמן בהאל הקדוש.

ובב"י [קט] משמע ג"כ כדברינו, שאחר שכ' את התה"ד דחשש לדברי הירושלמי דצריך לענות אמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפילה, ולפ"ז המתפלל עם הש"ץ צריך לומר עמו מלה במלה הקדושה וברכת האל הקדוש וברכת שומע תפילה, משמע דאיפה דאין צריך לענות אחריו אמן דהאל הקדוש כגון בהתחיל עם הציבור ביחד אין צריך לומר עמו דהיינו עם החזן ברכת האל הקדוש אלא כמו שכ' הר"ם ועונה קדושה עם הציבור ומתפלל שאר התפילה לעצמו, ואם כמו דמשמע בירושלמי דצריך לענות גם אמן דהאל הקדוש אז הוא אומר את ברכת האל הקדוש עם החזן וברכת שומע תפילה עם החזן, אבל בתו' משמע דלא כן, דלעיל כ' בתו' את הירושלמי דצריך אמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפילה ולאח"כ כ' בתו' רק דאומר נקדש עם החזן, ולא כתבו דאומר גם ברכת האל הקדוש, ומשמע דכיון דהתחיל עם הש"ץ הוי תפלת צבור וכמו דהתחיל עם הציבור לא אכפת לן דלא עונה אמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפילה כן כשהתחיל עם הש"ץ התפילה כל שזה שם תפילה בציבור לא חיישי' אם לא עונה אמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפילה. אבל ברא"ש ובמרדכי הם כתבו את הירושלמי אחר שכתבו את הדין דיכל לומר נקדישך עם החזן ואם כירושלמי צריך לומר גם ברכת האל הקדוש וברכת שומע תפילה עם החזן, אבל בתו' מקודם כתבו כבר את הירושלמי ואעפ"כ לא הזכירו דיאמר ג"כ ברכת האל הקדוש ושומע תפילה לכן נראה דצריך לומר כמו שכתבנו. עוד היה נראה, דאם הוא התחיל תפילת שמונה עשרה בציבור ביחד והוא המשיך ברכת האל הקדוש והגיע החזן לנקדש דהוא